

О. Олесь — О. Кандиба

ЕВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ



1938 — 1948

О. ОЛЕСЬ — О. КАНДИБА

Євген Коновалець

НАРИС ПРО ЖИТТЯ, ЧИН І СМЕРТЬ
ВЕЛИКОГО УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТА



diasporiana.org.ua

НА ЧУЖИНІ 1948

Видавництво «Український Патріот»

БІБЛІОТЕКА «УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТА» ч. 1

З М І С Т:

	Стор.
Від Видавництва	7
О. Олесь: «Терновий вінок»	11
О. Кандиба: «Є. Коновалець»	17
Від Адміністрації	31





Полковник Евген Коновалець
(* 14. VI. 1891 — † 23. V. 1938)

**Як довго немає самостійної
української держави, так дов-
го не буде порядку в Європі.
Всі союзи будуть нереальними.**

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Критичний політичний стан, в якому сьогодні знаходимося, кладе виняткові обов'язки й на наше слово — пресу та книжку. Передовсім — на еміграції і тих теренах, де українське суспільство свobodно може говорити.

Друковане українське слово має сьогодні справді виняткове значення національно-виховне; це та зброя, що її ворог неспроможний ще нам забрати, і справа в тому, щоб цією зброєю ми якнай докладніше вміли володіти — скріплюючи українське суспільство внутрішньо й активізуючи його проти ворога зовнішнього.

А на внутрішнім українським фронті ситуація особливо ускладнюється через систематичну довголітню й плянову асиміляційну політику окупантів, що (послугуючись не в останній мірі такими засобами, як саме преса або школа) викривлювали українську душу, відчувували її від самої себе і, нарешті, кидали в полум'я самопожертя.

Отже, привести українське суспільство до спільного знаменника національної свідомості й утримати цю свідомість у стані високого поготівля — це передумова, без якої взагалі годі думати про наше визволення.

Прислужитись цій справі і буде метою нашого почину, до якого своїм видавництвом приступаємо. При тім з місця зазначимо, що хочемо говорити не стільки «теоріями», скільки живими фактами: хочемо розкривати перед ширшим суспільством передовсім той досвід нашої визвольної ідеї, що став найвищим втіленням української правди.

Від 22. січня 1918 року — дати, коли раз і назавжди була заманіфестована воля українського народу до свого історичного самоствердження — пройшло понад 30 років, 30 років безперервної боротьби нації і все нових і нових її жертв. Проголошення Державности і Соборности, Крути

і Базар, геройська жертва обох національних вождів — Головного Отамана С. Петлюри та Полковника Є. Коновальця, — УВО, ОУН, нацифікація в Галичині й безприкладне в людській історії винищування мільйонів українського населення штучним голодом на Осередніх та Східніх Землях, Городок Ягайлонський і СВУ, Ольжич і Хвильовий, Карпатська Україна, Київ 1941-42 й все нова й нова кров революційно-визвольних армій, УПА і так без кінця: який безприкладний — через гекатомби жертв і моря крові — похід великого народу до своєї мети! Війна на всіх фронтах: в окопах, в лісі, в сільському господарстві, в школі, в пресі, в мистецтві, в науці... війна кожною зброєю і проти всіх займанців!...

Та ще й сьогодні — вже безпосередньо зіткнувшись з нашим головним історичним ворогом й поволі пізнаючи його справді пекельну ментальність — не уявляє собі широкий світ ясно і до кінця історичну ролю для цілого людства нашої національно-визвольної боротьби, а саме, що справа, за яку ми во ім'я всіх Божих і людських законів ще тридцять років тому були стали — стає сьогодні справою світовою. Але, коли чужі нашої ролі тут не бачать або не доцінюють її, то тим глибше — підкреслюємо це ще раз — мусимо бути свідомі її ми. Бо інакше лишимось край дороги, втративши свідомість тягlosti нашого визвольного процесу — втратимо й саму мету!

Досвід — вчить, і, очевидно, ми, що маємо таку сувору, кривавішу ніж у інших народів науку, тим багатіші мусимо витягнути з неї висновки, щоб чин минулого жив не лише в пам'яті, а й у наших серцях і в наших чинах, щоб наша визвольна справа стала справді завданням українських поколінь.

* * *

Як перший свій випуск даємо в руки читача книжечку про св. п. полк. Євгена Коновальця, що сам став втіленням волі цих поколінь і живим символом нашої Визвольної Боротьби. Українська національно-державна правда була для нього тим вічним маяком, до якого

серед воєнної і революційної хуртовини, на фронті чи у підпіллі — він несхибно скеровував свій крок, пориваючи за собою інших. Аж поки — прийнявши вінець героїської смерті — не став сам таким дороговказом і світлом.

Десятиліття, що лягло між смертю Євгена Коновальця і нами, десятиліття нових світових і національних потрясень тільки ще більше наблизило до нас Євгена Коновальця. Він, що (як командир Корпусу Січових Стрільців, потім — перший Голова Проводу ОУН), був віссю цілого нашого національно-революційного процесу, а по смерті Симона Петлюри — некоронованим вождем нації, стає тепер дійсно живим прикладом і дороговказом. Настільки чітка, безкомпромісова і послідовна була його дорога до мети!

Свідками правдивості цієї дороги хай будуть і обидва автори нашої книжечки — батько і син, — ясний співець національного відродження 1917—1920 р. р. Олександр Олесь і співець націоналістичної революції Олег Ольжич, що як заступник Голови Проводу ОУН полк. Андрія Мельника — на тій самій дорозі був згодом поляг.

Який трагічний і величний zarazом приклад єдності поколінь землі, духа і зброї поневоленої, але неподоланої, воюючої нації!

* * *

Поезія О. Олесья «Терновий вінок» була написана під безпосереднім враженням трагічної смерті Євгена Коновальця. Нарис про життя Євгена Коновальця О. Ольжича вийшов був 1940 року на циклостилі, як підпільне видання ОУН.

ТРАВЕНЬ 1948.



ОЛЕКСАНДЕР ОЛЕСЬ (КАНДИБА)

(Нар. 1878 р. на Слобожанщині, помер 1944 р. у Празі)

Один із найвизначніших українських ліриків. Співець Відродження 1917—1920 р. Опинившись (як культурний аташе однієї з наших дипломатичних місій) на чужині, служив і там — далі віддано заповітам Визвольної Війни й національного мистецтва.

Окрім поезій (збірки „З журбою радість обнялась”, „Княжа Україна”, збірка сатир „Перезва” і т. д.), до спадщини О. Олеса належать і твори драматичні („По дорозі в казку”) та діточі.

Переважна більшість з його останніх творів — писаних за тяжких днів німецької окупації, — ще неопублікована.

ТЕРНОВИЙ ВІНОК

I

На гноїщах Європи ми, як черви,
В'ємось, або без руху лежимо...
Натягнуті, як струни, наші нерви,
І люто б'є по них життя само.

Не відчуваємо уже ударів,
Не лічимо розбитих струн.
Однаково: з якої хмари
Стрілою кине в нас Перун.

Все дужче сивіє волосся
І гнуться голови сумні...
Так гнеться кинуте колосся
І губить зерна запашні.

Куди іти, і де й кого благати?!
Були ми скрізь, благали ми усіх...
Одні вмивали руки, як Пілати,
А другі кидали на сміх.

Молились ми, та з неба Бог великий
Дивився байдуже на нас...
І глузивав ще більше ворог дикий
І кидав камені образ.

З орлів нестриманих, крилатих
Ставали ми пінгвінами без крил,
Серед хрестів, серед борців розп'ятих
Шукали місця для своїх могил.

Були ми всі безбарвні, рівні, сірі...
Усі однакові: безсилі і смішні...
Ніхто не зважиться летіти в ірій
Крізь хмари чорні і страшні.

II

Але не всі поволі догнивали, —
Лишалася ще молодь вогняна,
Світили їй, так зблизька, ідеали,
І снилась їй країна чарівна.

Що їм були і хмари, й дні похмурі,
Ворожий гнів і дикий сміх...
Назустріч вітру, грому, бурі
Були відкриті груди їх.

І спіла думка їх, з життям зливались мрії —
Ввижалась перемога їм...
Співали дзвони їм то Юра, то Софії,
Гремів гармат майовий грім.

Старих покинули: «Не вірите — вмірайте,
Ми ж віримо, ми прагнем боротьби...
Моліться, плачте і благайте,
Нових панів відшукуйте, раби...»

А ми ішли і знову йдем без.. зброї:
В серцях її кують нам ковалі!
Не родяться, а творяться герої
В боях за волю рідної землі.

Ти нас веди, досвідчений вояче,
Ми віримо, ми коримось тобі...
Тепер не ми, а ворог наш заплаче
І прокляне останній бій.»

III

В маленьких людях — дух малий...
Вони малі — малого тільки й хочуть.
Ідуть дорогою, не збочуть,
Бояться ночі, навіть мли.

Літати, падати стократ
І знов шукать стежок в незнане —
В них ні бажань, ні сил не стане,
Вони родилися — для хат.

Сидіть в тепленькому взимі,
У холодку дрімати вліті,
Сушить грушки, плекати квіти,
Ходить з ліхтариком в пітьмі.

На еміграції вони
Придбали дещо, слава Богу,
І, мабуть, стане на дорогу,
Як трісне «царство сатани».

Але коли — ніхто не зна...
Листи не йдуть, чутки зблудились...
Казали щось, та помилились:
Сам, мабуть, ширить «Сатана».

І так ідуть — пливуть літа...
В колодочки вже вбилися діти...
«Що ж, будем ждати і терпіти,
Нести, згинаючись, хреста».

IV

В великих людях — вільний дух
До тіла людського прикутий...
Їх вабить крила розгорнути,
Їх кличуть простір, воля, рух.

Вони не заснуть і вночі!
Їх будить зойк і крик народній,
Вони то в небі, то в безодні,
Їм сниться слава і мечі.

Що стіни — мури? Розвалить!
Що скелі — гори їм?! Розперти!
Перемогти, або умерти, —
Однаково: прекрасна мить!

Життя для них — це боротьба,
Вони родилися для чину,
Розкуть закуту Україну,
Звільнити вічного раба!

Це — зміст життя їх, це мета,
Це — їм призначена дорога,
А там за нею — перемога,
Квітки і брама золота.

І йдуть вони, і безліч їх
Упало славно на дорозі,
Ні плач, ні ворога погрози
Не здержать радісний потік.

V

Ой лийся, лийся, річко бурхлива,
Хоч напилася до сходу нива,
Не напилася води, а крові,
Аж страшно стало вже мужикові.

Кров'ю залита вже кожна хата,
Діти голосять над трупом тата,
Мати, як крейда, лежить зомліла...
Хіба ти, річко, цього хотіла?!

VI

Не спить Отаман... Думає думу,
Пильно він слухає нашепти шуму,
Шуму рожевого, хвилі розбитої,
Ниви червоною кров'ю политої...

«Стане!» — сказав він, «та не спочинемо,
Хвилі розбурхані далі ми кинемо,
Кинем на ворога, ката одвічного,
Втопимо лютого змія північного...»

І через скелі і мури поставлені
Литися стали струмочки скривавлені,
Стали надії квітами сходити,
Очі заплакані радісно зводити.

VII

Не спав і гад. Гадючий розум
І дні і ночі працював...
Він вдома правив роги козам,
За домом яструбом літав.

У саме серце цілив з лука,
Але стріла не долетить...
Аж ось повзе якась гадюка,
І змій з гадюкою сидить.

Готовий плян і всі деталі.
Все точно зважено на грам...
... Радіє змій в кремлівській залі,
... Повзе гадюка в Роттердам.

VIII

І приповзла, і Отамана
В обійми юдині взяла.
І не збагнув: чи в серці рана,
Чи це нектар вона влила.

Лежить, не знає він і досі,
Вино, а чи отруту п'є,
Хоч рідний хтось над ним голосить,
І побратим меча кує.

IX

Курява. Пісня: «...Сотня поляже,
Тисяча натомість стане до боротьби...»

.....

Йшли діди на муки, підуть і правнуки»

.....



ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ (КАНДИБА)

(Нар. 1907 р. в Житомирі, помер 1944 р. в концентраційнім таборі Саксенгаузен у Німеччині)

Поет, учений — археолог, публіцист. Та його життя і творчий доробок належать передовсім українському націоналістичному рухові, в яким заняв становище заступника Голови Проводу ОУН й за цей Рух загинув мученицькою смертю.

До революційних завдань, які Олегові Кандибі довелось нести — належать серед інших: провід національно-революційними українськими силами за періоду Карпато-Української Державности й провід акцією ОУН на Центральних та Східніх Землях 1941 р.

Як організатор та керівник відповідної ділянки в ОУН — досягнув Олег Кандиба глибоко в розбудову національного українського культурного процесу.

З його власного творчого доробку слід відзначити насамперед збірку поезій „Вежі”, що є апотеозом української націоналістичної революції.

О. КАНДИБА

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Полковник Коновалець...

В цьому імені, що майже ніколи не зустрічалося на сторінках української преси, а так часто гриміло у світовій і ворожій — чулася важкість великої і грізної доби.

В ньому замикалося 20 літ історії багато-мільйонного і упертого народу, що раз прокинувшись зо сну, вже не перестав, не зважаючи на рани й кров, натискати на залізну браму, зведену світовими переможцями, яка замикала йому шлях у майбутнє. Для нас було в цьому імені все — і стуготіння сотисячного українського селянського війська, що йшло зимовими шляхами на здобуття столиці й підземні здригання двох дальших десятиліть, і вся потуга майбутнього вибуху українського вулькану.

Був це вождь Богом даний і правдивий, що в добі чорній і похмурій орлом ширяв під облаки і націю подолану і закуту вмів ушикувати в завзяті когорти до походу й боротьби.

Коли родиться провідник? Чи він передозначений уже народженням, чи сховані потенції розкриваються аж у певних обставинах, в умовах змагання? Син сільського вчителя з Зашкова під Львовом, ур. 14. VI. 1891, вихований у патріярхальній родині, молодий львівський гімназист, як бачимо його на світлинах — чи хтось міг вгадати в цьому хлопцеві майбутнього некоронованого володаря великого народу?

Євген Коновалець був живим, веселим юнаком. Але ясний, життєрадісний дух не виключав у ньому поваги думки, скупчення і бажання чинів. Бере участь у таємних гімназійних гуртках, а студентом стає разом зі стома товаришами перед судом на голосному процесі за українські демонстрації на львівському університеті.

На обрії громадається поволі хмари світової війни. Галицька молодь відчуває напруження і хоче чинно зустріти події та можливості, що вони принесуть. Студентство на своєму з'їзді висуває гасло самосдійснення і кличе українську суспільність до мілітаризації. Закладаються «Січі».

Євген Коновалець бере участь у всіх цих акціях. Але він — скромна людина діла, справу очолюють блискучіші одиниці. Його час ще не прийшов, він — там, у сірій мряці майбутнього, де в тяжких змаганнях і небезпеках розвіюються легкі, поверхові натури, а лишається тільки тверді й незрушні, як скелі.

Нарешті вибухає війна і перед Євгеном Коновальцем, молодим старшиною полку австрійської Ляндвери, лягають довгі місяці вояцького життя на російському фронті, ряд боїв і при кінці — Маківка, де по тяжкому бої попадає він до московського полону.

* * *

Власне тут, у таборі полонених, остаточно окреслює і спрямовує себе духово Євген Коновалець до прийдешніх великих завдань. В полоні, перше в Чорному Ярі, далі в Царицині, віднаходить він давніх товаришів, зокрема Андрія Мельника і укладає з ними пляни на майбутнє. Полонені старшини українці мають готувати себе до недалекої служби власній нації та її збройній силі. Євген Коновалець передбачає розвал російської імперії і хоче зробити все в його силах, щоб його можна було належно використати. В цьому передбаченні і попередженні подій виразно виступає провідницька природа Євгена Коновальця. Старшини відбувають правильні військово-наукові курси, вчать московської мови, перекладають на українську мову військові підручники і статуту.

Березнева революція окрилює їх роботу. Над Дніпром поволі вагітніє українська державність. От-от вона зажадає їх сил та захоплення військовим ділом. І ось одної грудневої ночі 12 старшин з Євгеном Коновальцем та Андрієм Мельником на чолі вихоплюються з табору полонених і в сніговому бурані простують десятки кілометрів до самотньої станції, щоб поставити себе нарешті до розпорядження українському урядові.

Знаємо, як виглядала справа організації української збройної сили за Центральної Ради. Був це час, коли протягом кількох тижнів розкладалися під впливом популярної соціалістичної ідеології найбільш боєздатні українізовані частини. Тому справді змаганням проти течії було зформування Євгеном Коновальцем в січні 1918 р. Галицько-Буковинського куреня з недавніх військово-полонених українців зі Західніх Земель. Курінь цей був головною частиною, що протиставилася і здушила московське повстання в Києві та

вела бої за столицю проти армії Муравйова, криючи пізніше відступ Центральної Ради до Житомира.

В пляновому і послідовному творенні добірної української військової сили — дальше свідoctво впертої, провідницької натури Євгена Коновальця.

В лютому 1918 р. Галицько-Буковинський курінь іде в авангарді наступу на ворога і звільняє від нього столицю, щоб уже в березні перетворитися у Полк Січових Стрільців, першу соборницьку військову формацію, якій, завдяки особам її командирів, судилося відограти першорядну роль у українській збройній боротьбі й політичній історії.



Команда Січових Стрільців. В середині сидить Полк. Євген Коновалець, по його правій руці Полк. Андрій Мельник, по лівій руці Полк. Роман Сушко.

В політиці Центральної Ради було досить речей, щоб викликати недовіря і закиди. Але для вояцької натури 27-літнього Євгена Коновальця державний провід був державним проводом і, глибоко розходячись в своєму націоналізмі з соціалістичним урядом, Євген Коновалець і Січові Стрільці уважали, що не шляхом криз і переворотів у молодій державі, а тільки напруженою конструктивною працею можна досягнути наряду відносин.

Тому, коли dokonано гетьманського замаху, Євген Коновалець воліє, щоб Січових Стрільців розформовано, як мали б вони зламати вірність власному державному проводу. В цій засадничості друга характеристична риса особистости Євгена Коновальця.

Політика гетьмана прямувала виразно до відновлення єдиної неділимої Росії. Наростало остаточне напруження між українською суспільністю, заступленою Національним Союзом, і білогвардійським урядом. Загін Січових Стрільців, що в жовтні 1918 р. почав під кермою Євгена Коновальця знову формуватися у Білій Церкві, мав бути рішучим чинником в останній збройній розгрі між українством і біломосковством на Україні. Йшла підготовка до загального повстання.

Євген Коновалець робить останню спробу відвернути катастрофальні події, обіцяючи гетьманові лояльність, коли він стане на самостійницькому становищі. У відповідь прийшов гетьманський маніфест про федерацію. Тоді Січові Стрільці дістали наказ вирушити на Київ.

По кривавих боях, що з них найславніша Мотовилівка, 20. XI. 1918 р., в яких розбито добірні московські офіцерські дружини, стає Євген Коновалець під Києвом на чолі Осадного Корпусу Січових Стрільців, а 14. грудня здобуває для Директорії столицю.

Делегація Галицької Національної Ради жадала саме в листопаді, щоб Січових Стрільців послано на Захід боронити Львова від поляків. Командири Січових Стрільців стали перед важкою дилемою. Заслугою їх, одначе, 12. XI. в Білій Церкві Стрільська Рада остаточно ухвалила не йти на Львів, а ждати на повстання. Гострий зір Євгена Коно-



**Присяга у Вишколі Січових Стрільців в приві Головного Отамана С. Петлюри, за яким з-права стоїть Полк. Є. Коновалець.
(Староконстантинів, літо 1919 р.)**

вальця бачив, що доля України рішатиметься не на окраїнах, а в осередку. Було це дійсно соборницьке думання. Справді — за яких 2 місяці в цьому Києві проголошено злуку всіх українських земель. Марш на Київ, здобуття столиці й відновлення української незалежної державности дали змогу знову створити українську військову силу, виграти час, продовжити збройну боротьбу і державність на дальший рік, до осені 1919 р., та записати найславнішу сторінку новітньої української воєнної історії і політичної традиції.

Командирам Січових Стрільців Директорія надає генеральські ранги, які вони відхиляють. Висувається плян тріумвірату: Симон Петлюра — Євген Коновалець — Андрій Мельник, одначе військовики хочуть лишитись самі собою. Євген Коновалець віддається розбудові Корпусу, пізніше Дивізії Січових Стрільців, за короткий час роблячи з неї зразкову, дисципліновану військову одиницю.



**Манцерні авта „Отаман Коновалець” і „Отаман Мельник”
Автопанцерного Дивізіона Січових Стрільців.**

Полковник командує нею в кривавих боях під Гребінкою, Фастовом, Бердичевом, Полонним, Проскуровом і Старокостянтинівом, дивізія має за собою крім того липневу Карабчівську перемогу, але остаточно, разом з рештою української армії, опинюється в листопаді 1919 р. у Чотирикутнику Смерті, між чотирьох ворожих сил.

Правильна збройна боротьба хилиться до кінця. Галицька армія давно поневіряється на біло-червоних московських манівцях, Уряд УНР розпочинає переговори з Польщею про союз і спільну війну проти іншого ворога. Євген Коновалець не хоче прикладати рук до схибленої і згубної справи. Не

партикуляризми врятують Україну. Око Полковника бачить чітко перспективу дальшого розвитку та конечність переходу на нові форми боротьби. Наступає доба ворожої окупації, а їй треба протиставити інші організаційні засади і зброю.

На нараді в Новій Чорторії 6. грудня 1919 р. постановою Стрільцької Ради розв'язується Група Січових Стрільців як окрема одиниця. Січовим Стрільцям дано до вибору вирушати в партизанку в Зимовий Похід у складі інших частин, або йти в підпілля. Саму Раду, як керівний військово-політичний орган, Євген Коновалець затримує. Перед ним завдання всеукраїнського мірила. У всі більші осередки України вирушають висланці Полковника ставити на місці роботу.

Сам Полковник Коновалець вибирається в 1920 р. закордон, плянуючи, згідно зі своїм засадничим становищем, поставлення самостійної української армії з інтернованих в Чехословаччині галицьких частин, яка б, спираючись на Карпати, провадила боротьбу підметово, окремо від поляків.

Вислані Євгеном Коновальцем сот. Іван Андрух та Микола Опока закладають восени 1920 р. Український Революційний Комітет, на Закарпатті постає організація «Воля», кладуться основи під УВО. Приходить новий період життя полк. Коновальця й новий етап боротьби української нації.

* * *

Повоєнна ситуація ще не стабілізована, стан речей не оформлений міжнародньо-правно. У Парижі засідають конференції, що поступово фіксують утворені відносини. Версальська Європа не визнає ще стану речей на Сході, справа Галичини не вирішена остаточно. Все це вимагає від українства постійного поготівля та революційного кипіння, щоб чинами засвідчити в потрібну хвилину свою волю жити та боротися проти накинутих йому чужих форм.

Полк. Коновалець повертається до Львова й перебирає команду Української Військової Організації. Цілий 1921 р. вивопнений масовою саботажево-бойовою роботою.

Виявлений поляками, Євген Коновалець якийсь час живе в краю нелегально, керуючи далі боротьбою, а потім, восени 1922 р., переносить провід організації закордон, щоб забезпечити революції тяглість керування.

Через розходження з політикою Петрушевича усувається восени 1923 р. на час від проводу, але в червні 1924 р. переламує нездорові явища в організації, переводить рішучу чистку й започатковує новий період організаційної акції.

По міжнародній стабілізації та розвіянні останніх надій на світову справедливість (ухвала Ради Амбасадорів у Парижі) запанувала в українській суспільності глибока депресія. Політична верхівка стала орієнтуватись на одного або другого, й навхрест — ближчого чи дальшого посідача української землі.

Почалася поступова капітуляція й дезерція з визвольницьких позицій. Національний ідеал став губитись на опортуністичних манівцях. Маса ставала прибитою й інертною.

Треба було різкого слова, яскравих поривних чинів, щоб знов запалити вірою серця й зрушити націю до боротьби. Як завжди, бачив Полковник потрібне і він дав його народові.

1924 р. іде до довголітньої тюрми по процесі Ольги Басарабової найближчий співробітник Полковника й Краєвий Командант Організації — Андрій Мельник. На його місце призначає дещо пізніше Євген Коновалець сот. Юліана Головінського.

Роки 1925-26 це героїчно-легендарний період Революції. Очайдушними чинами малої боевої групи, змаліла в загальній депресії, Організація торує шлях ідеї перманентної революції проти ворога. Упорядкована польська держава не може собі дати ради з українським підпіллям. В суспільстві розвівається пригноблення, очі народу, в першій мірі молоді, звертаються до тих хоробрих, що зважилися піднести зброю на всесильного Переможця. Рoste ентузіязм, відвага жертви, порив до чину й праці.

В тому, як Євген Коновалець умів завжди схопити суть доби, знайти її розв'язку і зробити свої рішення, лежить істота його вождівства. Людина надзвичайної чуйности, певности себе, ініціятиви та великого стилю.

Період УВО був майже чистою революцією чину, ще без достатнього програмово-політичного завершення, але вага цього періоду — надзвичайна. В цьому лежить коріння всього новітнього українського здвигу. Тут зродився новий, світоглядово й чуттєво, тип українця-націоналіста.

* * *

УВО, переводячи технічно-боеву роботу, спиралася спочатку політично на національний загаль, ставлячи себе як його революційного речника. Але цей загаль щораз то більше забрідав у нутрі опортунізму. Тим часом відгук революційної акції Організації був такий сильний, що давно перейшов у суспільно-політичний рух.

Євген Коновалець уважав, що прийшла пора, щоб перелім у психіці громадянства, dokonаний революційно-боевою роботою, оформився ідеологічно-програмово. Революція повинна себе світоглядомо-політично окреслити.

Націоналістичні групи, що постали з рамени УВО, треба було схопити в суцільну одностайну систему, що нею є єдина політична організація.

Так заряджує Євген Коновалець Першу Конференцію Українських Націоналістів (3.—7. XI. 1927), що вилонює Провід У. Н. Вже 8.—9. квітня наступного року відбувається конференція друга. Акція завершується Першим Конгресом Українських Націоналістів (27. I. — 3. II. 1929 р.), що на ньому закладено формально всеукраїнську ОУН і проголошено полк. Коновальця Головою Проводу. УВО перетворилася поступово у військовий реферат ОУН.

Революція вступила в свій другий етап.

Тепер треба було вести широку боротьбу за політичне здобуття української суспільности, досі всеціло опанованої угодовими партіями. Двоподіл таборів, що постав ще за УВО, накреслився тепер ще гостріше.

Змагання розгортаються одночасно на всіх фронтах. Сам провідник іде до Півн. Америки, щоб створити там політичний резонатор і фінансову базу для революційної акції (квітень-липень 1929 р.). Протягом наступних років здобувається для руху Канаду, потім решту європейської еміграції та Південну Америку.



Полк. Євген Коновалець найдовше побував у Вінніпегу під час своєї поїздки по Канаді в 1929 р. На світлині Він між провідними членами Української Стрілецької Громади у Вінніпегу.

На Західніх Землях великі акції 1930-31 рр. умасовлюють рух, підриваючи значення легальних партій та популяризуючи ОУН і постать Євгена Коновальця в найширших народніх верствах.

Євгена Коновальця ніхто не називає, але до нього моляться. Хвиля національної революції рівнобіжно наростає й на СУЗ. Ставляться перші кроки руху на Закарпатті й Буковині.

Людина великого політичного хисту, суверенний стратег революції й тактик суспільно-політичної роботи, Євген Коновалець покликав до життя новітній революційний рух, і то в умовах власної державности, прилюдности і змоги контакту з масою, а в обставинах ворожої окупації, підпілля й незмірних жертв.

Провідник, що від 1929—1936 р. перебуває головно в Женеві, почуває, як тремтить у його руках міцний і справний апарат Організації. Один його рух, і апарат цей починає діяти. Бліда, середньої постави людина з веселими, іронічно приплющеними очима, важким підборіддям і стиснутими спопелілими устами знає, що досить одного її слова, щоб вибухнули петарди, залунали з рук юнаків револьверові стріли і впали помазані, достойні голови чужинецьких міністрів.

Воля й певність Володаря б'є з її рухів. Організація росте й дзвенить у руках Євгена Коновальця, як слухняний інструмент.

* * *

Дивне життя людини, що загрожує зразу кільком державам і за якою поліція решти світу.

Небезпека й ризико, вічний неспокій, Берлін—Рим—Париж—Відень—Льозанна, ніде сталого місця осідку. Вічна тривога для Дружини, рання життєва правда для Сина.

Готелі, каварні, парки, зустрічі з ближчими співробітниками, провідниками країв і теренів, зв'язковими й кур'єрами. Конференції в окремих справах з одним, другим, третім складом учасників.

Органи, що виходять під окупацією й за океаном. Три пресові служби з кількома бюроми. Побачення з чужинцями, завжди уважними, дуже цікавими і ще більш обережними.

Часом товариство кількох друзів — найближчих співробітників, що їх Керівник дібрав собі за довгі роки спільної боротьби й небезпеки.

Та все це не відбивається на молодечо-батьорій постаті Полковника. Веселі вогники світяться в його очах, всю особу огортає неповторний чар великої індивідуальності. По двох-трьох словах співрозмовець — молода людина з краю, чи ветеран визвольної війни з закордону — чує, що стоїть перед, володарем з ласки Божої, і готовий для нього на все. Організація стає на порозі свого третього етапу — здобуття переважного впливу в українськiм суспільстві. Події, що грядуть, не застануть українську націю розщепленою, без еліти й проводу.

Провідник походить вечірніми, півосвітленими вулицями південного міста. «На другій рік хочу, щоб була сильна акція на Східних Українських Землях» — говорить він своєму співрозмовцеві. Ще теплий від сонця асфальт вулиць глушить слова, але можна відчутти, що це буде акція, від якої здригнуться нерви цілого світу.

Наростає чехословацька криза. «Незабаром порахуємося з ними. Треба посилити акцію на Закарпатті». І Закарпаття прискішено готується до своєї ролі.

Хмари на обрії стягаються все більше. І ті, кому страшна акція Євгена Коновальця, тратять спокій. Вже раніше переказували вони настирливо: «Хай ваш Хазяїн припинить роботу проти нас, відповіатиме за це головою». Полковник на такі вістки тільки сміявся примруженими очима: «А то ж як має бути?»

Вже 1936 р. швайцарська поліція натрапила на міжнародню групу під проводом Нормана, що отаборились у віллі напроти будинку, де мешкав Полковник у Женеві. Жид, данець, швайцарка... Голляндія. Щастя хотіло, щоб замір не повівся. Норман втікає, лишаючи в руках женеvського суду 20.000 шв. франків. Пара особових змін в одному з консулятів, і справа скінчена. Скінчена для Швайцарії, але не для зацікавлених держав і Полковника.

Полковник назагал легковажить непезпеку. «От, хитруни!» — говорять майже захоплено його веселі очі — «але я не дамся залякати». Ідуть події, треба зустрітисся з тим, що мав би прийти по ньому на випадок чогось. І в прикордонних горах відбувається зустріч товаришів.

Співробітники виступають проти зашироких контактів Вождя з членством, зокрема зустрічей по всіх усюдах із зв'язковими з СУЗ. Але Полковник непоправний. Він сміється й робить по-своєму. Хочє знати справи й життя з безпосереднього враження, а небезпеки — хіба він колись їх не мав?

В Роттердамі пристане корабель. На ньому буде зв'язковий одній з місцевих груп. Він має привести важливі папери. Полковник хоче його бачити особисто. Жадні перемовлення не допомогли. Зустріч відбудеться в понеділок, 23. травня о 4. годині...

Поїзд приходить на роттердамський двірець о 10.16 год. вранці. Полковник виступає й простує до готелю «Централь», де сніняється під іменем Йозефа Новака. У кімнаті ч. 104 на нічному столику з'являється чорне розп'яття, що з ним Вождь подорожує. Він не хоче чекати приїзду секретаря, що спішить літаком з Відня на умовлену годину, і сам раніше порозумівається із зв'язковим.

Зустріч відбувається передчасно, о 12. год., в каварні «Атлянта» Вона коротка. Гість скоро відходить, лишаючи в руках Полковника невеликий пакет. Вождь розплачується й прямує назад до готелю. Тоді на головному бульварі Роттердаму — Колсінгел — вибухає червоно-синє полум'я й дим. Вибух стрясає містом.

Пошматоване тіло Вождя падає на чужому бруку, як дванадцять літ тому в Парижі тіло його великого Попередника.

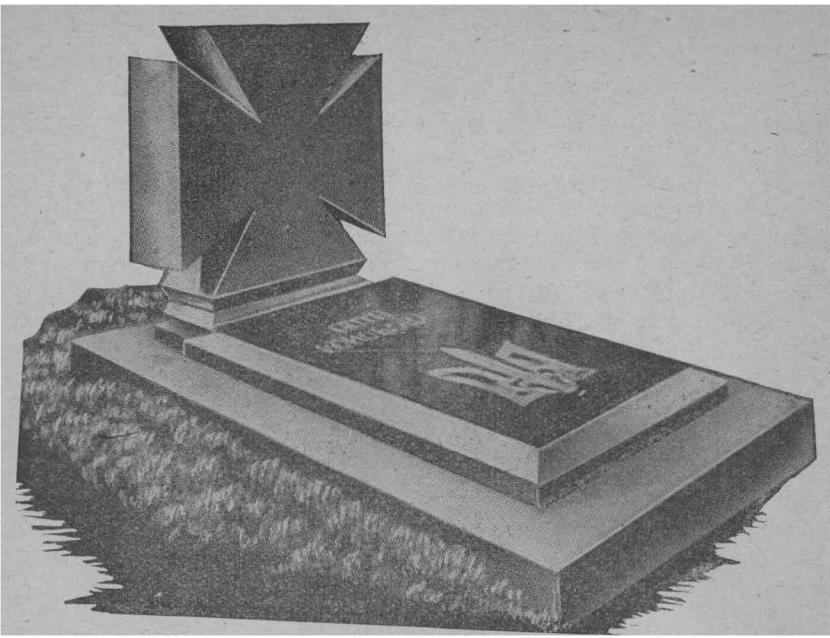
Вождь української нації перший її вояк, лягає на полі слави.

* * *

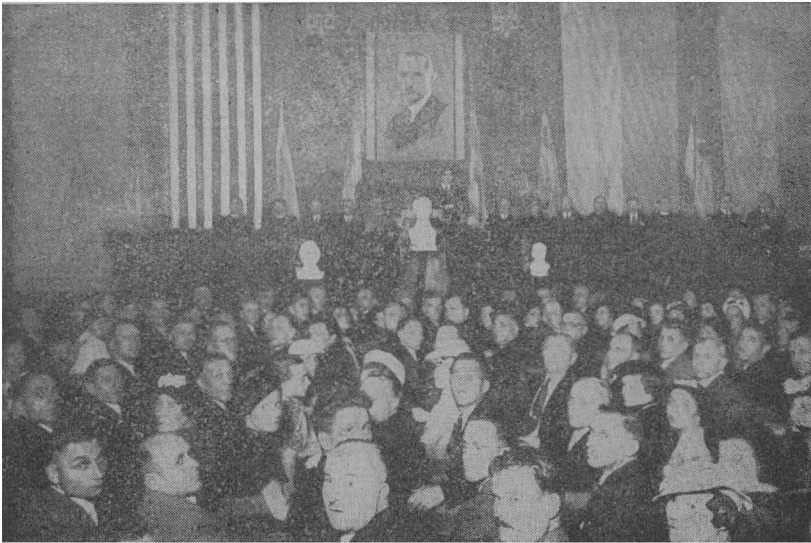


Після масової Жалібної Маніфестації в Українському Національному Домі в Саскатуні, члени Української Стрілецької Громади присягають пімсту ворогам за смерть Вождя.

Могила на цвинтарі «Кросвік» у Роттердамі не замкнула Євгена Коновальця, як нездатні були замкнути засягу його духа кордони ворожих держав — могила його нації!



Могила Є. Коновальця в Роттердамі.



**Українська національна маніфестація в Нью-Йорку 4. вересня 1938 р.
(Є президії бачимо делегатів з Європи: Я. Барановського, Р. Сушка
та інших.)**

Постать, що виросла з державного змагання 1918-19 рр., піднеслася, як огнений стовп, над подоланою Україною, й відблиск його осяюватиме ряд майбутніх десятиліть. З волі Вождя розгорнувся неозорий націоналістичний рух і постала міцна Організація.

Ведена твердою рукою найближчого Його Співробітника від часів Києва, Білої Церкви і Львова, в затяжних боях і трудах сучасности, становить вона той хребет, що тримає просто тіло української нації, є її остоею й силою.

Важкі хмари залягають над нашою землею, йдуть зда- лека вітри й бурі, але Нація знає, що з Його духом, з вірними Його заповітові людьми вона не заламається у негоді, а переможе й запанує над нею.



Справа здобуття Української Держави — це справа цілої нації української, а не якоїсь класи чи партії.

СИМОН ПЕТЛЮРА

Волі українського народу до самостійного життя не знищать ні ворожі тюрми, ні заслання, бо Україна є нездобутнім bastіоном героїв і борців.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Хай кожний, хто хоче бачити Україну вільною, дасть свій творчий вклад у збірні зусилля нації, в свідомості, що перш за все наша духовна сила, жертвенність і національно-політична зрілість заважать на дальшому розвитку подій, що грядуть!

АНДРІЙ МЕЛЬНИК

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ ВИДАВНИЦТВА:

У В-ві „Український Патріот” вийшли чи небавом вийдуть друком:

1. Нарис про життя, чин і смерть Великого Українського Патріста, в поезії і прозі з-під пера Батька і Сина

О. ОЛЕСЬ — О. КАНДИБА «ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ»

2. Багато ілюстрований спогад героя Карпатської України

А. ДАДА — «ЧОТИРИ З ТИСЯЧІ»,

з передмовою посла до Союму Карпатської України д-ра С. Росохи.

3. Спогад очевидця про організований москво-більшевіками голод в Україні в рр. 1932-33

Ю. СТЕПОВОГО — «ТРУДНОЩІ РОСТУ»

4. З нагоди 30-ліття IV Універсалу, короткий історичний нарис про українську армію

«ВІЙСЬКО СОБОРНОЇ УКРАЇНИ»

Ціна поодинокі книжечки 30 ам. центів, або 12 бельг. франків,
або їх рівновартість.

Замовляти і висилати гроші:

в **Канаді** на адресу книгарської кооперативи „Калина”
Cooper. „Kalyna“ 872 Main Str., Winnipeg, Man., Canada,

в **ЗД Америки** — адміністрації журналу „Самостійна Україна”
Mr. Baran Mich., 2235 W. Jowa, Chicago III., USA,

в **Аргентині** — адміністрації часопису „Наш Клич”
„Nuestro Llamado“, Maza 150, Buenos Aires, Argentina,

в **Європі** — на адресу адміністрації журналу „Тризуб”, або його пред-
ставництв по інших країнах:

„Le Trident“, B. P. 32 Ixelles 4., Bruxelles, Belgique.

Читайте наші видання!

Складайте з них бібліотечки!

Розповсюджуйте українську книжку!

